

gehiago delakoan nago. Eten egin behar zen logika horrekin eta intsumisoek eten egin dute, aro berri baterantz abiaturik.

Nolanahi dela, ene iritziz, intsumisioaren muina estatuaren logikarekin eteteen datza, eta zabaldu beharrekoa, beraz, estatua ren inposizioetara, estatuaren egituretan integratzera behartzen gaituzten kasu guztietara. Bide eta kasu bakarra ez dela jakinda, unibertsitateko irakasle batzuk ere intsumiso bihurtu zirela —ginela— esan behar da. Izan ere, irakaslego propioaren sorrerarako bidean, gutariko batzuk soldadutzaren aurkako intsumisoek segituriko bide beretsutik abiatu baikinen. Hain zuzen, ikusiz ezen oraingo sisteman integratzeko asmoz funtzionario bihurtu nahi gintuztela, geure kontzientzi objektzioa agertu genuen lehenik, eta, bide horretatik irteerarik ez zegoela ikusi ondoren, geure buruak intsumisotzat jo baikenituen funtzionaritzaren aurka.

Oraingo ikuspuntutik, gero eta argiago dugu funtzionari t z a ren aurkako txertorik seguruena, intsumiso bihurtzearena dela, dugun esperientziarekin uste baitugu, horrela baino ezin daitekeela inposizioa gaindi eta sistema berrirako biderik ireki.

Kulturan horrelako zerbaiten premia dugulakoan nago, eta horixe da prezeski, 93-94 ikasturte kulturalaren azterketa honen ondorio modura plazaratu nahi nukeena. Hots, intsumisioaren kultura da, herri honek sor dezakeen —sortzen ari den— emaitza kulturalik handienetakoa.

TXOMIN HEGUY

IRISARRI-KO ONDAREAREN EGUNAK

Duela bi urte izan zen lehen Ondarearen Eguna Irisarrin. Euskal Kultur Erakundearen antolakuntzapean. Eta, eguraldi txarra izanagatik, arrakasta izugarria lortu zuen.

Ondorioz, beroan bero, erabaki bat hartua izan zen: bi urteren buruan, Irisarrin berriro biltzea.

Hori gertatu da 1994ko urriaren 15 eta 16an. Oihartzun ugari ukan du gertakari horrek Euskal Herriko komunikabi-deetan. Hain zuzen, Frantses Estatuko bi ministroen bisitak, iparraldeko eta hegoaldeko kargudun politiko askoren erdian bazterrak mintzarazi ditu. Nolabait itzalean utziz garrantzi-tsuena: bi egun horietan plazaratua izan den lana! Irisarriko politikiridegi berrian, euskal ondare kultural zein naturalaz arduratzen diren berrogeita hamar bat elkarte eta erakunde bildu dira, bakoitzak agertzen zuela molde argi eta egokienean, hain kopuru handian etorri den publikoari, bere ekintzen berri. Iparraldekoak ziren batasun gehienak baina hegoaldeak ere batzuk etorri dira, hala nola UZEI, Elhuyar, Aranzadi, Lur... eta beste. Bederatzi sailetan banatua zen biltzarrea: hizkuntza (euskara noski), arkitektura, arkeologia, historia eta etnografia, ondare naturala, hezkuntza eta ondarea, argitalpengintza, erakustokigintza eta arteak. Hor nabaritu da, iparraldeko eta hegoaldeko pertsona zaletu eta adituek egiten duten lan ikaragarria. Jende horiek, publiko zabalenari beren obren edo ikerketa-lanen aurkezteaz gain, elkar gurutzatu eta mintzatu dira. Hanbat hobe, hori baita hain zuzen ondarearen egun horien helburu nagusienetako bat.

Biltzarrehoari bazen Irisarriko egun horien ardatza, gertakari horren barruan izan diren hitzorduek merezi dute balorapen berezi bat.

Lehenik, etxegintza eta arkitekturaz, hiru ordu t'erdia iraun duen mintzaldi-etzabaida mamitsua aipatu behar genuke, hiru-rehun bat jendek —zati bat bederen— segitu baitute!

Gonbidatuak ziren bederatzi pertsona adituek beren iritzia ekarri dute, bakoitzak galdera berezi bati ihardetsiz. Ondorioz, etzabaida motza izan arren, funtsezko kezka batzuk plazaratuak izan dira; zer izanen da biharko euskal etxea? Orain bezala, gehienetan ikusten den bezala, baserri munduko ohi-durazko etxearen kopia bat? Itxura berri bat ukan lezaketen bizitegi batzuk asma genitzake epe laburrera? Asmatzea gauza bat da, baina eraikuntza horiek onartuak ote lirake? Eta hirigintzari lotuak diren arazoak? Erran gabe doa, erantzun eta iritzi desberdinak azaldu direla. Hori zen lehen gogoetaldi ho-

rren funtsa. Eztabaida irekitzea eta ahal bezainbat jende (ez ba-
karrik profesionalak) inplikatzeko. Horretan ere, finkatua izan
zen helburu nagusia lortua izan da. (Mintzaldi-eztabaida ho-
rren ondorioak beranduago argitaratuak izanen dira).

Azkenean, nola ez aipa Lauburu elkarteak hogeitaz hila-
rri borobiletaz egin duen bilketa, ikerketa eta zainketa lan pa-
regabea! Elkarte horrek merezi izan du Irisarriko ondarearen
egun horietan eskainia izan zaion ikustate berezia. Iparralde-
ko hilerrietan, gisa horretako hiru mila monumentu ikertu,
neurtu, argazkitan hartu, margotu, klasifikatu eta oroz gaine-
tik salbatu dituzte! Lan ikaragarri horri esker, gure funtsezko
kulturaren adierazpen hori, gaur hobekiago ezagutzen dugu. Eta
honek, bertze ondorio bat ekarri du. Garrantzitsuena. Sail ho-
netan ere, gaurkotatzen, kreazioarenateak ireki ditu: ha-
rri borobil berriak asmatzen, zizelkatzen dira berriro, hilerri
naturalak berriro eraikitzen ari dira herri batzuetan...

Hots, hori erakutsi digute aurtengo Irisarriko egun dirdiratsu
horiek: ondarea hobekiago ikertu, ezagutu, zaindu behar du-
gula, gure jakitatea egunero hazi behar dugula, baina helbu-
ru nagusi bati lotuz: oraina eta geroaren zerbitzatzea.

EUSKAL ERAKUSTOKIAREN ETORKIZUNA

Sei urte Baionan finkatua den Euskal Erakustokia publikoari
hertsia dela (egoitza guziaz berritu behar da)! Berrikitan, Fran-
tziako lehen ministroa den Balladur Jaunak berri on bat kon-
firmatu du Baionako udaletxean egin duen bisitaldiaren ka-
rietara: bere berrantolakuntzarako, frantses kultur ministeri-
tzak 22 milioi frankotako diru-laguntza ekarriko diola Baionako
euskal erakustokiari. Informazio baikorra dudarik gabe nahiz
ez duen inbertsio guziaren zati bat baizik estaltzen. (Orotara 100
milioi frankotako diru-kopurua aipatzen da). Baina, funtsezko
galdera hau da: zer bilakatu behar du gure kultur herri-
koia renezagupenerako hain baliotsua izan den eta izan behar
lukeen tresna horrek?

Duela urte t'erdi, Euskal Kultur Erakundearen barruan zu-
tik ezarria izan den Euskal Ondarearen Batzorde Iraunkorrak

gogoetaldi garrantzitsu bat burutu du gai horretaz. Ondorioz, Euskal Kultur Erakundeak, Irisarriko Ondarearen Egunen egitarauarekin batera, oinarriko testu bat plazaratu du iparraldeko museogintzaren geroari buruz.

Baionako Euskal Erakustokiaren garrantzitasun premia-tsua azaltzen du idazki horrek, hiru puntu nagusi azpimarratuz. Euskal Erakustokiak izan behar du:

1) *Euskal Ondarearen argi-dorrea*: toki, eskualde eta nazioartean mailan, hedapenerako xedea daukan egoitza zientifiko bat; beirakuntzarako tresna egoki bat; ikerkuntzaren zerbitzuko egitura bat; dokumentazio-zentro bat; hedapen eta hezkuntzaren sostengatzaile bat; Ipar eta Hego Euskal Herriko ekonomi eta kultur erakundeen partaide bat.

2) *Ipar Euskal Herriko museogintzaren zubi-burua*: Gaur egun Ipar Euskal Herrian, han-hemenka museo txiki batzuen irekitzeko egitasmoak badaude. Erran gabe doa, proiektu horiek, Euskal Erakustoki berritu bati lotu behar direla. Euskal Erakustokiak bide-gurutze bat izan behar du. Bidegurutze horretarik abia eta zabaldu behar da, Ipar Euskal Herri osoan, museo txikiagoz eginikako sare egoki bat.

3) *Bildumen zurkaitz zientifikoa*: Helburu nagusi horietara heltzeko, dudarik ez da gaur egungo Euskal Erakustokiaren estatutua berrikusi behar dela. Hain zuzen, Euskal Erakustoki hori, Baionako hiriarena da. Hirurogei urtez, gauzak asko aldatu dira: beharrak, nahikeriak, erakustokien kontzepzioak, teknikak, etab... Ipar Euskal Herriak behar du XXI. mendean sartzeko asmatua den euskal erakustoki moderno bat. Inoiz ahanzi gabe, erakustokigintzaren antolaketa hori, ondareari buruzko politika orokor batean finkatu behar dela, herri honetako jendeek izan behar dutelarik politika horren aktore nagusi.

AIHERRAN GAUBEILA

Askotan edo soilik egiten da ikusgarri edo kultur ekintza opa-roen aipamena, kritika eta balorapena. Bazterrera utziz inportantzia eta nolakotasun handia daukaten gertakari asko.

1994ko azaroaren 10ean, Aiherran iragan dena horietakoa izan da. Nostalgi izpirik gabe, urtean behin bederen, gure haurtzaroko supazter-xokoaren giro hura berriro asmatzen ari dira Baxe-Nafarroko herri zoragarri horretan. Kantari, bertsolari, soinulari, kondalari, antzerkilari* batzuen inguruan, 200 bat jende —herritarrak gehienak, Aiherran berean 500 bat biztanle direlarik!— elkarretaratu da. Haurrak, gazteak (asko!), adinekoak.

Zinez momentu ederrak eta hunkigarriak izan dira arrats horretan: Niko Etxart-ek (Euskal Herriko rockeroen aitona!) bere aitarekin Zuberoko ohidurazko abesti batzuk kantatu dizkigularik, Aiherrako zazpi gaztek, hiru antzerki labur eskaini, etab...

Azken adibide hau adierazgarria da. Holako gertakizunen helburua izan behar baita ere lekuko jendearen eta talentu berrien taula gainean agertaraztea, artista konfirmatuen alboan.

Urepeleko bertso-saiotik landa, Andoni Egañak Egunkarian deklaratu zuen: «Lortu behar dugu jendeak hizkuntzarekin gozatzen ikastea». Aiherran, lau orduz, euskara baizik ez da entzun solas, abesti, olerki, bertso edo antzerkietan. Jendeak entzun, ikusi eta ikasi du. Eta ez da asperturik atera Aiherrako Denen Etxean gelatik.

**Hor ziren:*

Niko Etxart bere aitarekin, Jojo eta Ramuntxo, Aire ahizpak, Txomin Héguy eta Marie-Hélène Estecahandy kantuz; Ezponda eta Mixel Xalbador bertsoetan; Ugutz kondalaritzan eta Aiherrako 7 antzerkilari gazte, Bordaxuri taldeko Frantxoa Cousteau laguntzaile.

LAURA MINTEGI

Jakin-en eskaerari erantzunez, 93-94 ikasturtearen Kultur Balantze modukoa egiteari ekingo diot, horretarako lauzpabost gai aukeratuz. Egia esan behar badut, *Jakin*-ek laguntza gisa bidalitako balizko gai-zerrenda behatuz (aipatu urtean izandako kultur gertaerak osatuta), azpimarratzekorik baino, gabeziaz ohartu naiz. Eta azalduko dut segidan horrekin zer esan nahi dudana.